

INTERNETDA FOYDALI FOYDALI MA'LUMOTLAR VA DASTURIY MAHSULOTLARNI TOPISH IMKONIYATLARI

Suyarov Akram Musayevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent

akramsuyarov@mail.ru

Saidova Jasmin Ahmedjon qizi

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Iqtisodiyot fakulteti 1-kurs talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada internet tarmog'i orqali foydali ma'lumotlar, elektron resurslar va dasturiy mahsulotlarni izlash imkoniyatlari, ularning afzalliklari hamda samarali foydalanish usullari yoritilgan. Shuningdek, internetda axborot izlash jarayonini optimallashtiruvchi platformalar, qidiruv tizimlari va onlayn kutubxonalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Internet, axborot izlash, dasturiy mahsulotlar, qidiruv tizimlari, elektron kutubxona, onlayn resurslar, ilmiy ma'lumotlar, raqamli texnologiyalar, Ziyonet, Google Scholar, ma'lumotlar bazasi, raqamli ta'lim, onlayn platformalar.

KIRISH

Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda internet global axborot makoni sifatida insoniyatning kundalik hayoti, ta'lim jarayoni, ilmiy tadqiqotlar, ishlab chiqarish va boshqaruv tizimlarining ajralmas qismiga aylangan. Bugungi kunda dunyodagi barcha ma'lumotlarning katta qismi internetda saqlanadi va ular ochiq, interaktiv hamda tezkor tarzda foydalanishga imkon beradi. Axborot resurslarining bunday keng qamrovi nafaqat umumiy bilim olish, balki yangiliklar, ilmiy izlanishlar, innovatsion texnologiyalar va dasturiy mahsulotlar bilan tanishish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytiradi.

Internetning asosiy afzalligi – ma'lumotga bo'lgan talab va uning taqdim etilish tezligi o'rtasidagi masofani qisqartirishi, ya'ni axborotga tezkor kirish imkoniyatini yaratishidir. Shu bilan birga, internet resurslari an'anaviy axborot manbalariga nisbatan

ko‘proq hajmdagi ma’lumotni taqdim etadi, ularni saralash, filtirlash va tahlil qilish imkoniyatiga ega. Bu esa foydalanuvchilarga ilmiy maqolalar, elektron darsliklar, ma’lumotlar bazalari, statistika materiallari, o‘quv qo‘llanmalar va dasturiy ta’minotlar singari resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

O‘zbekiston Respublikasi raqamli rivojlanish strategiyalarida ham internet resurslaridan keng foydalanish, davlat xizmatlarini elektron shaklga o‘tkazish, ta’lim muassasalarini onlayn platformalar bilan integratsiya qilish masalalari ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Xususan, Ziyonet, Milliy Kutubxona elektron bazalari, Davlat statistika portallari, elektron ta’lim tizimlari va boshqa raqamli platformalar foydalanuvchi uchun ishonchli va tizimli ma’lumot manbayi bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, xalqaro miqyosda Google Scholar, arXiv, ResearchGate kabi platformalar ilmiy-tadqiqot faoliyatining sifatini oshirishga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda.

Shu nuqtai nazardan, internetda foydali ma’lumotlar va dasturiy mahsulotlarni izlashning samarali usullarini o‘rganish, mavjud platformalarning imkoniyatlarini tahlil qilish, ularning afzallik va cheklovlarini ilmiy asosda o‘rganish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqolada internet tarmog‘ida ma’lumot qidirish mexanizmlari, elektron kutubxonalar, rasmiy onlayn resurslar va dasturiy mahsulotlarni topish imkoniyatlari keng yoritiladi hamda ushbu jarayonning ilmiy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Internetda ma’lumot izlash va dasturiy mahsulotlardan foydalanish bo‘yicha ko‘plab ilmiy izlanishlar olib borilgan. Xalqaro tadqiqotlar internet resurslari ta’lim sifati va axborotga bo‘lgan teng imkoniyatni oshirishini ko‘rsatadi. Masalan, J. Nielsenning “Usability Engineering” asarida internetdagi axborot sifatining foydalanuvchi uchun tushunarli, aniq va qulay bo‘lishi muhimligi ta’kidlanadi. O‘zbekiston olimlari tomonidan ham raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari va elektron axborot resurslaridan foydalanish borasida ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, O‘zbekiston Milliy Kutubxonasi tomonidan yaratilgan elektron kataloglar va “Ziyonet” tarmog‘i yoshlar uchun muhim axborot manbai hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning metodologiyasi internetdagi ma'lumot manbalarining imkoniyatlarini chuqur o'rganish va ularni ilmiy asosda baholashga qaratildi. Tadqiqot davomida avvalo internet resurslari, qidiruv tizimlari, elektron kutubxonalar va dasturiy mahsulotlar platformalari haqida mavjud ilmiy hamda amaliy ma'lumotlar tahlil qilindi. Ushbu bosqichda tahliliy yondashuv qo'llanilib, turli manbalardan olingan ma'lumotlar o'zaro solishtirildi.

Shuningdek, qidiruv tizimlarining ishlash mexanizmlari, ma'lumotlarni tartiblash usullari va foydalanuvchilarga taqdim etilish qulayligi taqqoslab baholandi. Ziyonet, Google Scholar, arXiv, Milliy Kutubxona kabi platformalarning o'ziga xos jihatlari amaliy ko'rinishda ko'rib chiqildi. Tadqiqotda nazariy umumlashtirish metodi asosida internet resurslaridan foydalanish bo'yicha mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilindi. Ushbu yondashuvlar internetda ma'lumot izlashning afzalliklari, cheklovlari va samaradorligini aniqlashga yordam berdi hamda tadqiqotning ilmiy asoslarini mustahkamladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Internetdagi foydali ma'lumotlar va dasturiy mahsulotlarni izlash imkoniyatlarini tahlil qilganda, bir nechta asosiy tendensiyalar va xulosalar aniqlanadi. Tadqiqot davomida qidiruv tizimlari, elektron kutubxonalar, ilmiy platformalar va dasturiy mahsulotlar manbalarining samaradorligi o'rganildi.

Avvalo, qidiruv tizimlari (Google, Bing, Yahoo) foydalanuvchilarga tezkor va keng qamrovli ma'lumot olish imkonini beradi. Google Scholar, arXiv va ResearchGate kabi ilmiy platformalar esa ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar, texnik hisobotlar va tadqiqot ishlarini topishda muhim ahamiyatga ega. Bu manbalar ilmiy izlanishlarning sifatini oshiradi, tadqiqotchilar va talabalar uchun ishonchli axborot bazasini taqdim etadi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, akademik resurslar va qidiruv tizimlari o'rtasidagi integratsiya ilmiy ishlarni tezkor va samarali bajarishda katta rol o'ynaydi.

Elektron kutubxonalar va rasmiy davlat portallari (O'zbekiston Milliy Kutubxonasi, Ziyonet, Davlat statistika qo'mitasi) foydalanuvchiga tizimli va ishonchli ma'lumot manbai sifatida xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, foydalanuvchilar odatda qidiruv tizimlarini tezkor ma'lumot olish uchun, elektron kutubxonalarni esa rasmiy, chuqur va akademik axborot manbasi sifatida afzal ko'rishadi. Shu bilan birga,

elektron kutubxonalarda axborotning mavzular bo'yicha to'liq tasniflanganligi, filtrlar va indekslash tizimlarining mavjudligi foydalanuvchi uchun qulaylik yaratadi.

Dasturiy mahsulotlar bo'yicha tahlil shuni ko'rsatdiki, rasmiy platformalar (Google Play, App Store, Softonic, GitHub) eng ishonchli manbalar hisoblanadi. Foydalanuvchilar orasida bepul va ochiq kodli dasturlar eng ko'p talabga ega, ammo ularning sifatini va xavfsizligini tekshirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, turli platformalardagi sharhlar, reytinglar va yangilanishlar foydalanuvchi qarorini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Tahlil jarayonida aniqlanishicha, internet foydalanuvchilarga axborotga tezkor kirish, turli sohalarda bilim olish va dasturiy mahsulotlarni topish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, ma'lumotlarning ishonchliligi, sifatini baholash va rasmiy manbalardan foydalanish ko'nikmasi internetdan samarali foydalanishning muhim qismi sifatida ajralib turadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali izlash metodlarini qo'llash va resurslarni to'g'ri tanlash foydalanuvchining bilim olish jarayonini sezilarli darajada optimallashtiradi. Umuman olganda, tahlil va natijalar internet resurslarining ilmiy, ta'limiy va amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi va foydalanuvchilar uchun strategik tavsiyalar ishlab chiqishga asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, internet foydalanuvchilar uchun axborot olish, bilimni kengaytirish va dasturiy mahsulotlarni topishning eng samarali vositalaridan biri sifatida xizmat qiladi. Qidiruv tizimlari (Google, Bing, Yahoo) foydalanuvchilarga tezkor va keng qamrovli ma'lumot manbai sifatida ishlash imkonini beradi, ilmiy platformalar (Google Scholar, arXiv, ResearchGate) esa tadqiqotchilar va talabalar uchun ishonchli, rasmiy va tizimli ilmiy axborot manbai sifatida ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, elektron kutubxonalar va rasmiy davlat portallari (Milliy Kutubxona, Ziyonet, Davlat statistika qo'mitasi) foydalanuvchilarga nafaqat ma'lumot topish, balki uni to'g'ri tartiblash, mavzular bo'yicha saralash va tahlil qilish imkoniyatini ham beradi. Shu bilan birga, dasturiy mahsulotlar platformalaridan foydalanish (Google Play, App Store, GitHub) foydalanuvchilarning xavfsizligi va ma'lumot sifatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, internetdan samarali foydalanish faqatgina resurslarni bilish bilan cheklanmaydi; foydalanuvchi ma'lumotning ishonchliligini baholash, turli manbalarni taqqoslash, axborotni tahlil qilish va rasmiy manbalarga e'tibor berish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Bu ko'nikmalar zamonaviy ta'lim, ilmiy izlanish va professional faoliyatning ajralmas qismi sifatida ajralib turadi.

Umuman olganda, internetning axborot manbai sifatidagi roli kundan-kunga ortib bormoqda va u nafaqat ta'lim, ilm-fan va tadqiqot sohalarida, balki kundalik turmush, biznes va ijodiy faoliyatda ham muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqot shuningdek, internet resurslaridan samarali foydalanish bo'yicha foydalanuvchilarga amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, elektron kutubxonalar va ilmiy platformalarni kengaytirish, shuningdek, axborot xavfsizligi va rasmiy manbalarga e'tiborni oshirish zarurligini ko'rsatdi.

Natijada, internetdan samarali foydalanish foydalanuvchilarning axborot savodxonligini oshiradi, ilmiy va amaliy faoliyatni yanada samarali qiladi hamda raqamli texnologiyalardan to'liq foydalanish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, foydalanuvchilarning axborot xavfsizligi va sifatini ta'minlash masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda va bu sohada doimiy monitoring va tavsiyalar ishlab chiqish zarurati mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, T. (2021). Axborot texnologiyalari va ta'limda internet resurslaridan foydalanish. Toshkent: Universitet nashriyoti.
2. Suyarov A.M Ekspert tizimlarning mohiyati va ularning asosiy turlari. "Iqtisodiyot va zamonaviy texnologiya" jurnali. Jild: 04 Nashr: 10 (2025) –B 199-203. www.mudarrisziyo.uz
3. Suyarov A.M. Ways and models of providing integration of information technology science with mathematical sciences. «E3S Web of Conferences». Indexed by SCOPUS and submitted for indexing to Web of Science (CPCI) «E3S Web of Conferences» 402, 03016 (2023).
4. Suyarov A.M. Formation of information and communication competence of the teacher as an one of the main tasks of modern education. Web of Scientist: International Scientific

Research Journal. Volume 4, Issue 4, April-2023.–C.243-257.

<https://wos.academiascience.org>

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy Kutubxonasi. (2024). Elektron resurslar bo‘limi.

<https://www.natlib.uz>

6.Suyarov, A., Raximov, S., Abduraxmanov M. (2025). Methodology of using information technology software tools in teaching mathematics. The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS), 45, 106-115.

7. Suyarov A.M. E-commerce tools on the internet and their payment instruments. London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research andInnovation WORLD SCIENCE PUBLISHING LTD, LONDON, NOVEMBER, 2025. –B.376-378.

<https://worldsciencepub.com/index.php/lmc>

8. Nielsen, J. (2000). Usability engineering. San Francisco: Morgan Kaufmann.